

УДК 336.221:4

DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2019.3\(36\).161-172](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2019.3(36).161-172)**О.А. Магопець**, доц., канд. екон. наук**В.В. Шалімов**, доц., канд. екон. наук*Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна*

Еволюція пільгового оподаткування інноваційної діяльності в Україні

Стаття присвячена дослідженню тенденцій розвитку пільгового оподаткування інноваційної діяльності в Україні. Ґрунтуючись на основних положеннях нормативно-правових актів, якими регламентується провадження інноваційної діяльності та її оподаткування, визначено основні етапи встановлення, зміни та відміни низки податкових пільг, які, відповідно, характеризують особливості формування державної політики підтримки інноваційної діяльності. З'ясовано, що пільгове оподаткування інноваційної діяльності в Україні розвивалося у напрямі: спрощення системи оподаткування; зниження податкового навантаження (здебільшого за рахунок звільнення від сплати ввізного мита, частини податку на прибуток, ПДВ, земельного податку, зниження ставки податку на прибуток); стимулювання оновлення та переоснащення матеріально-технічної бази суб'єктів господарювання, які відносились до певних сфер та видів економічної діяльності; подальшого скорочення переліку та видів податкових пільг через встановлення чіткого переліку видів та сфер підприємницької діяльності й товарів їх власного виробництва а також окремих операцій, на які розповсюджувалися податкові пільги. Запропоновано підходи щодо удосконалення податкового законодавства в частині перегляду основних положень, що стосуються надання податкових пільг суб'єктам інноваційної діяльності, у тому числі в розрізі податків, які мають потенціал стимулюючого впливу на активізацію процесів утворення та функціонування інноваційно-активних підприємств та розвитку національної інноваційної екосистеми.

інноваційна діяльність, оподаткування, податкові пільги, суб'єкти інноваційної діяльності, пільгове оподаткування, інноваційна продукція, податок на прибуток, податок на додану вартість, податок на доходи фізичних осіб

Е.А. Магопець, доц., канд. екон. наук**В.В. Шалімов**, доц., канд. екон. наук*Центральноукраїнський національний технічний університет, г. Кропивницький, Україна*

Эволюция льготного налогообложения инновационной деятельности в Украине

Статья посвящена исследованию тенденций развития льготного налогообложения инновационной деятельности в Украине. Основываясь на основных положениях нормативно-правовых актов, которыми регламентируется инновационная деятельность и ее налогообложение, определены основные этапы установления, изменения и отмены ряда налоговых льгот, которые, соответственно, характеризуют особенности формирования государственной политики поддержки инновационной деятельности. Выяснено, что льготное налогообложение инновационной деятельности в Украине развивалось в направлении: упрощение системы налогообложения; снижение налоговой нагрузки (в основном за счет освобождения от уплаты ввозной пошлины, части налога на прибыль, НДС, земельного налога, снижение ставки налога на прибыль); стимулирования обновления и переоснащения материально-технической базы субъектов хозяйствования, которые относились к определенным областям и видам экономической деятельности; дальнейшего сокращения перечня и видов налоговых льгот путем установления четкого перечня видов и сфер предпринимательской деятельности и товаров их собственного производства, а также отдельных операций, на которые распространялись налоговые льготы. Предложены подходы по совершенствованию налогового законодательства в части пересмотра основных положений, касающихся предоставления налоговых льгот субъектам инновационной деятельности, в том числе в разрезе налогов, которые имеют потенциал стимулирующего влияния на активизацию процессов создания и функционирования инновационно-активных предприятий и развития национальной инновационной экосистемы.

инновационная деятельность, налогообложения, налоговые льготы, субъекты инновационной деятельности, льготное налогообложение, инновационная продукция, налог на прибыль, налог на добавленную стоимость, налог на доходы физических лиц

Постановка проблеми. Тенденції соціально-економічного розвитку провідних держав світу свідчать, що рушієм їх економічного зростання та нарощування конкурентних позицій на світових ринках є інноваційна діяльність та її результати. У той час, коли світові країни-лідери активізують наукові дослідження й розробки, продукують нові знання, розвивають високотехнологічні виробництва, створюють масові інноваційні продукти, в Україні залишаються невирішеними численні проблеми, які гальмують розвиток інноваційної системи. Всі ці проблеми породжуються недосконалістю інституційних, регуляторних та політичних важелів активізації інноваційної діяльності та підсилюються відсутністю реальних стимулів у бізнес-середовищі для розвитку виробництва інтелектуальних продуктів та їх комерціалізації. Ряд заходів, спрямованих на підтримку інноваційної діяльності в Україні, які були передбачені положеннями окремих нормативно-правових актів (зокрема, Законом України «Про інноваційну діяльність» № 40-IV від 04.07.2002 р. [6], Державною цільовою економічною програмою «Створення в Україні інноваційної інфраструктури» на 2009-2013 роки, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 14 травня 2008 р. № 447 [3], Державною цільовою програмою розвитку системи інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації державної інноваційної політики та моніторингу стану інноваційного розвитку економіки, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 7 травня 2008 р. № 439 [4], Планом заходів з реалізації Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері на 2015-2019 роки, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 4 червня 2015 р. № 575) [10] не були введені в дію, а з часом взагалі відмінені або ж залишилися не реалізованими, що свідчить про формальність та непослідовність державної політики стимулювання інноваційної діяльності. Хоча, слід визнати й той факт, що більшість державних програм не були реалізовані через брак фінансування відповідних програм внаслідок дефіциту коштів державного бюджету. За таких умов особливої актуальності набувають питання активізації інноваційної діяльності з використанням інструментарію пільгового оподаткування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних і практичних проблем податкового стимулювання інноваційної діяльності в Україні присвячено праці Білої О. [1], Богер О. [2], Марченко О. [7], Мединської Т. [87], Соколовської А. [13], Точиліної І. [14], Тулуша Л. [15] та інших. Водночас, малодослідженими залишаються питання пільгового оподаткування інноваційної діяльності з урахуванням цільових орієнтирів їх еволюційного розвитку в системі нормативно-правового забезпечення провадження інноваційної діяльності та формування на цій основі дієвого механізму надання податкових пільг для суб'єктів інноваційної діяльності, спрямованого на розвиток та активізацію інноваційної діяльності в Україні.

Постановка завдання. Завданням даної статті є дослідження цільових орієнтирів розвитку пільгового оподаткування інноваційної діяльності в Україні та обґрунтування підходів щодо формування механізму надання податкових пільг для суб'єктів інноваційної діяльності задля забезпечення сприятливих умов для утворення та функціонування інноваційно-активних підприємств та розвитку національної інноваційної екосистеми.

Виклад основного матеріалу. Пільгове оподаткування виступає дієвим інструментом стимулювання платників податків до провадження видів та напрямів діяльності у яких зацікавлена держава. Відтак, пільгове оподаткування інноваційної діяльності спрямовано на спонукання суб'єктів підприємницької діяльності до здійснення НДДКР, використання і комерціалізацію їх результатів, впровадження

інновацій, модернізацію виробництва тощо. В основі пільгового оподаткування лежить система надання податкових пільг. Податкова пільга – це передбачене податковим та митним законодавством звільнення платника податків від обов'язку щодо нарахування та сплати податку та збору, сплата ним податку та збору в меншому розмірі за наявності певних підстав (п. 30.1 Податкового кодексу України), під якими розуміють особливості, що характеризують певну групу платників податків, вид їх діяльності, об'єкт оподаткування або характер та суспільне значення здійснюваних ними витрат [11].

Податкові пільги надаються шляхом:

- податкового вирахування (знижки), що зменшує базу оподаткування до нарахування податку та збору;
- зменшення податкового зобов'язання після нарахування податку і збору;
- встановлення зниженої ставки податку та збору;
- звільнення від сплати податку та збору (п. 30.9 Податкового кодексу України) [11].

Як свідчить світова практика пільгового оподаткування інноваційної діяльності задля її активізації досить ефективно використовуються податкові пільги з податку на прибуток, податку на додану вартість, мита, рентних та ресурсних платежів, податку на доходи фізичних осіб тощо. Найбільш широке використання мають такі податкові пільги: надання дослідницького та/або інвестиційного податкового кредиту; зменшення податку на певний приріст інноваційних витрат; «податкові канікули» на сплату податку на прибуток, що був отриманий від реалізації інноваційних проектів на декілька років; пільгове оподаткування дивідендів юридичних і фізичних осіб, отриманих по акціям підприємств, які провадять інноваційну діяльність; зниження ставок податку на прибуток, спрямовані на замовні та спільні науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР); пільгове оподаткування прибутку, отриманого в результаті використання патентів, ліцензій, «ноу-хау» та інших нематеріальних активів, що входять до складу інтелектуальної власності; зарахування частини прибутку інноваційних підприємств на спеціальні рахунки з подальшим пільговим оподаткуванням відповідних коштів за умови їх використання на інноваційні цілі; додаткова (преміальна) амортизація основних засобів для інноваційних проектів; підвищувальні коефіцієнти (у середньому 1,5) до поточних витрат на наукову і науково-технічну діяльність, що дозволяють скоротити базу для нарахування податку на прибуток; податкові звільнення, що дають можливість компаніям не платити податки зовсім або платити окремі податки в меншому розмірі [9; 13; 16].

В Україні пільгове оподаткування інноваційної діяльності, як це передбачено чинними нормативно-правовими актами, здійснюється шляхом застосування податкових пільг у вигляді звільнення від оподаткування певних видів діяльності та окремих операцій у межах визначених видів діяльності за обмеженим переліком податків і зборів, а саме: податку на прибуток підприємств, податку на додану вартість та плати за землю. В межах вітчизняної податкової системи податкові пільги спрямовані на розвиток та активізацію інноваційної діяльності з кожним роком скорочуються. Негативними рисами реформування податкового законодавства впродовж останніх років (від моменту прийняття Податкового кодексу) є поступова відміна більшості пільг, що стосувалися процесів регулювання і стимулювання інноваційної діяльності.

Грунтуючись на положеннях нормативно-правових актів, якими регламентується провадження інноваційної діяльності, визначено основні етапи еволюції пільгового оподаткування інноваційної діяльності в Україні.

Етап I (друге півріччя 1999 р. – початок 2002 р.) – прийняття Концепції науково-технологічного та інноваційного розвитку України (схвалена Постановою Верховної Ради України від 13 липня 1999 року № 916-XIV) [12]. До складу податкових інструментів стимулювання інноваційної діяльності, відповідно до Концепції науково-технологічного та інноваційного розвитку України включались:

- застосування пільг для всього циклу інноваційного процесу від фундаментальних досліджень до впровадження у виробництво за умов використання інновацій для збільшення обсягу та підвищення якості виробленої продукції;

- диференціації розмірів податкових пільг залежно від активності в інноваційному процесі конкретних підприємств, організацій і окремих осіб за умов щорічного збільшення ними витрат на науково-дослідні, дослідно-конструкторські роботи не менш як на 25 відсотків;

- звільнення від оподаткування тієї частини прибутку, що спрямувався підприємствами, організаціями, приватними особами до Державного інноваційного фонду України, Державного фонду фундаментальних досліджень, галузевих інноваційних фондів, галузевих фондів технологічного розвитку та реконструкції виробництва тощо або місцевих фондів розвитку науки і технологій, а також на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт за міжнародними, загальнодержавними програмами та проектами;

- звільнення від податків, включаючи валютні кошти, наукових установ, діяльність яких здійснювалася за рахунок державного бюджету;

- введення податкових пільг на прибуток і додану вартість для наукових організацій, які входили до національної системи науково-технічної інформації;

- запровадження для малих і середніх науково-виробничих організацій, штат яких не перевищував 500 працівників, за рахунок коштів Державного інноваційного фонду України безповоротних субсидій у розмірі до 25 відсотків загальної суми витрат на створення і впровадження нововведень;

- звільнення від оподаткування коштів, що спрямовувалися на підвищення кваліфікації і перепідготовку наукових кадрів.

Етап II (друге півріччя 2002 р. – початок 2005 р.) – прийняття Закону України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. № 40-IV [6]. Податкові пільги, спрямовані на стимулювання і розвиток інноваційної діяльності, передбачені Законом України «Про інноваційну діяльність», надавались у таких формах:

- впродовж строку чинності свідоцтва про державну реєстрацію інноваційного проекту і за умови, що виконання проекту розпочато не пізніше вісімнадцяти місяців від дати його державної реєстрації, оподаткування об'єктів інноваційної діяльності здійснювалося у порядку, за яким 50 відсотків податку на додану вартість по операціях з продажу товарів (виконання робіт, надання послуг), пов'язаних з виконанням інноваційних проектів, і 50 відсотків податку на прибуток, одержаний від виконання цих проектів, залишалися у розпорядженні платника податків та зараховувалися на його спеціальний рахунок і використовувалися ним виключно на фінансування інноваційної, науково-технічної діяльності і розширення власних науково-технологічних і дослідно-експериментальних баз;

- інноваційним підприємствам дозволялась прискорена амортизація основних фондів і встановлювалася щорічна двадцятивідсоткова норма прискореної амортизації основних фондів групи 3. При цьому амортизація основних фондів групи 3 проводилася до досягнення балансовою вартістю групи нульового значення;

- звільнення від податків, включаючи валютні кошти, наукових установ, діяльність яких здійснювалася за рахунок державного бюджету;

- інноваційні підприємства сплачували земельний податок за ставкою у розмірі 50 відсотків діючої ставки оподаткування;

- звільнялися від сплати ввізного мита та податку на додану вартість при ввезенні в Україну сировина, устаткування, обладнання, комплектуючі та інші товари (крім підакцизних товарів), які не вироблялися в Україні або вироблялися, але не відповідали вимогам проекту, протягом строку чинності свідоцтва про державну реєстрацію інноваційного проекту.

Етап III (2011 р. – 2014 р.) – прийняття Податкового кодексу України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [11]. Стимулювання інноваційної діяльності на основі використання системи податкових пільг, згідно відповідної редакції Податкового кодексу України (чинна до 01.01.2015 р.), здійснювалося шляхом:

- звільнялися від оподаткування 80% прибутку підприємств, отриманого від продажу на митній території України товарів власного виробництва за переліком, встановленим Кабінетом Міністрів України: устаткування, що працювало на відновлюваних джерелах енергії; матеріали, сировина, устаткування та комплектуючі, які використовувались у виробництві енергії з відновлюваних джерел енергії; енергоефективне обладнання і матеріали, вироби, експлуатація яких забезпечувала економію та раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів; засоби вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів; устаткування для виробництва альтернативних видів палива;

- звільнявся від оподаткування, тимчасово, до 1 січня 2015 року, прибуток видавництв, видавничих організацій, підприємств поліграфії, отриманий ними від діяльності з виготовлення на території України книжкової продукції, крім продукції еротичного характеру. Суми коштів вивільнених у зв'язку з наданням податкових пільг, спрямовувалися суб'єктом підприємницької діяльності – платником податків на переоснащення видавничо-поліграфічної бази, розробки і впровадження новітніх технологій, розширення виробництва книжкової продукції;

- звільнявся від оподаткування, тимчасово, строком на 10 років, починаючи з 1 січня 2011 року: прибуток, отриманий від основної діяльності підприємств галузі електроенергетики, які виробляли електричну енергію виключно з відновлювальних джерел енергії; прибуток, отриманий від основної діяльності підприємств суднобудівної промисловості; прибуток підприємств літакобудівної промисловості, отриманий від основної діяльності, а також від проведення такими підприємствами науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, які виконувалися для потреб літакобудівної промисловості; прибуток підприємств машинобудування для агропромислового комплексу. При цьому пільги, зазначені в двох останніх абзацах, надавалися лише за умови, що суми вивільнених, у результаті надання податкової пільги коштів, спрямовувалися відповідними платниками податків на створення та переоснащення матеріально-технічної бази, запровадження новітніх технологій, чи повернення кредитів, використаних на зазначені цілі;

- звільнялися від оподаткування доходу неприбуткових установ і організацій (у тому числі науково-дослідних установ і вищих навчальних закладів III – IV рівнів акредитації), отриманих у вигляді пасивних доходів. Звільнялися від оподаткування доходи таких неприбуткових організацій, як науково-дослідні установи та вищі навчальні заклади III – IV рівнів акредитації, яким надавалася підтримка держави;

- звільнялися від оподаткування 50 відсотків прибутку, отриманого від здійснення енергоефективних заходів та реалізації енергоефективних проектів підприємств, що включені до Державного реєстру підприємств, установ, організацій,

які розробляли, впроваджували та використовували енергоефективні заходи та енергоефективні проекти;

- ставка податку на прибуток підприємств дорівнювала 5 відсотків для суб'єктів індустрії програмної продукції;

- прибуток, отриманий від реалізації інвестиційних проектів суб'єктами господарювання, які реалізували інвестиційні проекти у пріоритетних галузях економіки, схвалені відповідно до Закону України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць», оподатковувався за ставкою: з 1 січня 2013 року по 31 грудня 2017 року включно – 0 відсотків; з 1 січня 2018 року по 31 грудня 2022 року включно – 8 відсотків; з 1 січня 2023 року – 16 відсотків;

- звільнялися від оподаткування податком на додану вартість операції з оплати вартості фундаментальних досліджень, науково-дослідних і дослідницько-конструкторських робіт особою, яка безпосередньо отримувала такі кошти з рахунка Державного казначейства України;

- звільнялися від оподаткування податком на додану вартість операції з безкоштовної передачі приладів, обладнання, матеріалів, крім підакцизних, науковим установам та науковим організаціям, вищим навчальним закладам III-IV рівнів акредитації, внесеним до Державного реєстру наукових організацій, яким надавалася підтримка держави;

- звільнялися від оподаткування податком на додану вартість операції з надання наукових консультацій для осіб, які підвищували кваліфікацію самостійно; проведення лекцій з питань науки і техніки;

- звільнялися від оподаткування податком на додану вартість операції з постачання програмної продукції;

- протягом дії міжнародних договорів України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, з питань космічної діяльності щодо створення космічної техніки (включаючи агрегати, системи та їх комплектуючі для космічних комплексів, космічних ракет-носіїв, космічних апаратів та наземних сегментів космічних систем), але не пізніше 1 січня 2015 року, звільнялися від сплати податку на додану вартість операції з постачання на митній території України результатів науково-дослідних і дослідницько-конструкторських робіт, які виконувалися платниками податку за рахунок кредитних коштів, залучених під гарантії Кабінету Міністрів України для фінансування ратифікованого Верховною Радою України Договору між Україною та Федеративною Республікою Бразилія про довгострокове співробітництво щодо використання ракети-носія «Циклон-4» на пусковому центрі Алкантара, на користь резидентів - суб'єктів космічної діяльності, які отримали ліцензію на право її здійснення та брали участь у реалізації цього Договору;

- суб'єкти літакобудування, що підпадали під дію норм статті 2 Закону України «Про розвиток літакобудівної промисловості», тимчасово, до 1 січня 2016 року, звільнялися від сплати податку на додану вартість по операціях з постачання на митній території України результатів науково-дослідних і дослідницько-конструкторських робіт, які виконувалися для потреб літакобудівної промисловості.

Етап IV (з 2015 р. по даний час) – прийняття змін до Податкового кодексу України відповідно до Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» від 28.12.2014 р. № 71- VI [5]. Податкові пільги, спрямовані на підтримку та стимулювання розвитку інноваційної діяльності, передбачені Податковим кодексом України й чинні з 01.01.2015 р. по даний час, включають:

- звільнення від оподаткування прибутку підприємств (тимчасово, до 1 січня 2020 року) у розмірі доходу підприємств, отриманого ними від господарської діяльності з використанням газу (метану) вугільних родовищ та/або похідної сировини газу (метану) вугільних родовищ, у тому числі газоповітряної суміші із вмістом газу (метану), яка не відповідає вимогам до якості природного газу, призначеного для транспортування, промислового та комунально-побутового споживання, що здійснюється відповідно до Закону України «Про газ (метан) вугільних родовищ». Суми коштів, вивільнених у зв'язку з наданням податкової пільги, спрямовуються платником податку на переоснащення матеріально-технічної бази, запровадження новітніх технологій, пов'язаних з видобуванням, дегазацією та використанням газу (метану) вугільних родовищ та/або похідну сировину газу (метану) вугільних родовищ, у тому числі газоповітряну суміш із вмістом газу (метану);

- звільнення від оподаткування прибутку підприємств - суб'єктів літакобудування (тимчасово до 1 січня 2025 року), що визначені відповідно до норм статті 2 Закону України «Про розвиток літакобудівної промисловості». Вивільнені кошти (суми податку, що не сплачуються до бюджету та залишаються в розпорядженні платника податку) використовуються на науково-дослідні та дослідницько-конструкторські роботи з літакобудування, створення чи переоснащення матеріально-технічної бази, збільшення обсягу виробництва, запровадження новітніх технологій. Використання таких коштів має бути пов'язане з діяльністю платника податку, прибуток від якої звільняється від оподаткування;

- звільнення від оподаткування податком на додану вартість операцій з постачання послуг навчальними закладами, що мають ліцензію на постачання таких послуг, до яких, у тому числі, належать послуги з надання наукових консультацій для осіб, які підвищують кваліфікацію самостійно та послуги з проведення лекцій з питань науки і техніки;

- звільнення від сплати податку на додану вартість, тимчасово, до 1 січня 2023 року, суб'єктів космічної діяльності, на яких поширюється дія Закону України «Про космічну діяльність», за операціями з постачання на митній території України результатів науково-дослідних і дослідницько-конструкторських робіт, які виконуються для потреб космічної діяльності. З метою застосування цієї пільги Кабінет Міністрів України встановлює порядок ведення реєстру зазначених науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт;

- звільнення від оподаткування податком на додану вартість, тимчасово, до 1 січня 2025 року, суб'єктів літакобудування, що підпадають під дію норм статті 2 Закону України «Про розвиток літакобудівної промисловості», по операціях з постачання на митній території України результатів науково-дослідних і дослідницько-конструкторських робіт, які виконуються для потреб літакобудівної промисловості. У встановлений період операції з продажу продукції (послуг), виробленої зазначеними підприємствами за рахунок коштів Державного бюджету України, оподатковуються податком на додану вартість за нульовою ставкою;

- звільнення від оподаткування податком на додану вартість операцій з постачання програмної продукції, тимчасово, з 1 січня 2013 року до 1 січня 2023 року, а також операцій з програмною продукцією, плата за які не вважається роялті. До програмної продукції відносяться: результат комп'ютерного програмування у вигляді операційної системи, системної, прикладної, розважальної та/або навчальної комп'ютерної програми (їх компонентів), а також у вигляді Інтернет - сайтів та/або он-лайн - сервісів та доступу до них; примірники (копії, екземпляри) комп'ютерних програм, їх частин, компонентів у матеріальній та/або електронній формі, у тому числі

у формі коду (кодів) та/або посилань для завантаження комп'ютерної програми та/або їх частин, компонентів у формі коду (кодів) для активації комп'ютерної програми чи в іншій формі; будь-які зміни, оновлення, додатки, доповнення та/або розширення функціоналу комп'ютерних програм, права на отримання таких оновлень, змін, додатків, доповнень протягом певного періоду часу; криптографічні засоби захисту інформації;

- протягом дії ратифікованих Верховною Радою України міжнародних договорів (угод) України з питань космічної діяльності щодо створення космічної техніки (включаючи агрегати, системи та їх комплектуючі для космічних комплексів, космічних ракет-носіїв, космічних апаратів та наземних сегментів космічних систем), але не пізніше 1 січня 2023 року, резиденти - суб'єкти космічної діяльності, які отримали ліцензію на право її здійснення та беруть участь у реалізації таких договорів (угод), за земельні ділянки виробничого призначення згідно з переліком, який затверджується Кабінетом Міністрів України, звільняються від сплати земельного податку;

- до 1 січня 2025 року звільняються від сплати земельного податку суб'єкти літакобудування, що підпадають під дію норм статті 2 Закону України «Про розвиток літакобудівної промисловості» і здійснюють розробку та/або виготовлення з кінцевим складанням літальних апаратів та двигунів до них, крім земельних ділянок, на яких розташовані об'єкти соціального, торговельного, сільськогосподарського призначення та непромислового будівництва.

Як свідчать результати аналізу чинних норм Податкового кодексу України, останній не передбачає використання у вітчизняній практиці низки популярних у розвинених країнах світу податкових пільг, які спрямовані на стимулювання розвитку національної інноваційної екосистеми, а лише визначає порядок надання звуженого переліку пільг в межах конкретних видів діяльності, що засвідчує відсутність дієвого механізму пільгового оподаткування інноваційної діяльності.

З метою формування ефективних податкових важелів стимулювання інноваційної діяльності та сприйняття пільгового оподаткування суб'єктами інноваційної діяльності в якості дієвого інструменту розвитку та активізації інноваційної діяльності, необхідно переглянути ряд положень Податкового кодексу України та внести до нього відповідні зміни, а саме:

1) доповнити термінологічний апарат статті 14 «Визначення понять» розділу I «Загальні положення» (дати визначення понять «інновації», «інноваційна діяльність», «інноваційне підприємство», «інноваційний продукт», «інноваційна продукція»);

2) чітко визначити перелік видів та напрямів діяльності які є пріоритетними для розвитку національної інноваційної екосистеми (аерокосмічні та авіаційні технології; новітня енергетика, енергозберігаючі технології та відновлювальні джерела енергії; електронні інформаційно-комунікаційні технології; біологічні та новітні фармацевтичні технології; виробництво високотехнологічної продукції та новітніх технологій для модернізації всіх сфер економіки; високотехнологічні промислові послуги; новітні технології, спрямовані на збереження навколишнього середовища та природних ресурсів) та за якими мають бути переглянуті основні елементи податків та встановлені податкові пільги;

3) встановити рівнозначний підхід та порядок надання податкових пільг для всіх видів та напрямів діяльності, які визначені як пріоритетні для розвитку національної інноваційної екосистеми (застосування пільг має передбачатися для всього циклу інноваційного процесу від фундаментальних досліджень до їх впровадження у

виробництво) та суб'єктів інноваційної діяльності, які здійснюють відповідну діяльність;

4) впровадити новий механізм надання податкових пільг для суб'єктів інноваційної діяльності, побудований на засадах системності, взаємоузгодженості та інтегрованості у державні стратегічні плани розвитку сфери інноваційної діяльності. Податкові пільги мають бути передбачені, насамперед з податків, які є найбільш обтяжливими для платників: податку на прибуток (в частині встановлення зниженої ставки податку, зменшення бази оподаткування, запровадження податкових канікул для новостворених суб'єктів інноваційної діяльності), податку на додану вартість (запровадження спеціального режиму оподаткування ПДВ, відмінного від загального порядку оподаткування, для резидентів, які є суб'єктами інноваційної діяльності. Згідно з таким спецрежимом, сума ПДВ, нарахована суб'єктами інноваційної діяльності на вартість проведених нами наукових розробок, реалізованих інноваційних продуктів і (або) продукції чи послуг, не підлягає сплаті до бюджету та повністю залишається в розпорядженні такого суб'єкта інноваційної діяльності (зараховується на спецрахунок) для відшкодування податку за придбані товари/послуги, за рахунок яких сформовано податковий кредит, а за наявності залишку такої суми податку – для інших виробничих цілей); податку на доходи фізичних осіб (встановлення зниженої ставки податку для працівників, які здійснюють НДДКР, задіяні в процесі розробки, виробництва і реалізації інноваційних продуктів і (або) продукції чи послуг).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розвиток національної інноваційної екосистеми гальмується через непослідовність державної політики інноваційного розвитку та відсутність концептуальних підходів щодо її формування, що підтверджується результатами дослідження еволюції положень нормативно-правових актів, якими регламентується провадження інноваційної діяльності та її оподаткування. Пільгове оподаткування інноваційної діяльності в Україні де-факто відсутнє, що, відповідно, не спонукає бізнес-середовище розвивати виробництво інтелектуальних продуктів та їх комерціалізацію. Зважаючи на те, що збільшення податкових пільг, спрямованих на спонукання суб'єктів підприємницької діяльності до розробки, виробництва і реалізації інноваційних продуктів (продукції) чи послуг є загальносвітовою тенденцією, яка на практиці довела свою ефективність, Україні теж не варто нехтувати податковими важелями активізації інноваційної діяльності. Надання податкових пільг суб'єктам інноваційної діяльності має ґрунтуватися на системному підході, в основі якого лежить взаємозв'язок та взаємоузгодженість інноваційної політики з усіма складовими соціально-економічної політики держави та інтегрованість податкових пільг у державні стратегічні плани розвитку сфери інноваційної діяльності. Основними податками, елементи яких мають потужний потенціал стимулюючого впливу на активізацію процесів утворення та функціонування інноваційно-активних підприємств та розвитку національної інноваційної екосистеми є податок на прибуток, податок на додану вартість та податок на доходи фізичних осіб. Встановлення пільг з відповідних податків та їх законодавче закріплення в недалекому майбутньому сприятимуть не тільки підвищенню інноваційної активності суб'єктів підприємницької діяльності, але й підвищенню міжнародної конкурентоспроможності національної економіки.

Подальші дослідження мають бути спрямовані на обґрунтування видів та форм надання податкових пільг для суб'єктів інноваційної діяльності в розрізі окремих податків та розробку системи моніторингу позитивних й негативних ефектів від впровадження таких видів і форм податкових пільг.

Список літератури

1. Біла О. Г., Мединська Т. В. Трансформація вітчизняних умов податкового стимулювання інвестицій в умовах євроінтеграції. *Економіка. Фінанси. Право*. 2010. № 11. С. 22-27.
2. Богер О. В. Модель податкового стимулювання становлення інноваційної економіки України. *Ефективна економіка*. 2015. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4475> (дата звернення: 10.10.2019).
3. Державна цільова економічна програма «Створення в Україні інноваційної інфраструктури» на 2009-2013 роки від 14 трав. 2008 р. № 447. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447-2008-%D0%BF> (дата звернення: 04.10.2019).
4. Державна цільова програма розвитку системи інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації державної інноваційної політики та моніторингу стану інноваційного розвитку економіки від 7 трав. 2008 р. № 439. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/439-2008-%D0%BF> (дата звернення: 04.10.2019).
5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи : Закон України від 28 груд. 2014 р. № 71 – VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/71-19> (дата звернення: 06.10.2019).
6. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04 лип. 2002 р. № 40-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15> (дата звернення: 05.10.2019).
7. Марченко О. В., Ткаченко В. П. Напрями податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств. *Економіст*. 2013. №1. С. 13–17.
8. Мединська Т. В. Податкове стимулювання інвестиційної діяльності в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.08. Львів, 2010. 22 с
9. Налоговое стимулирование инновационных процессов / под ред. Н. И. Ивановой. Москва : ИМЭМО РАН, 2009. 160 с.
10. План заходів з реалізації Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері на 2015-2019 роки від 4 черв. 2015 р. № 575. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/575-2015-%D1%80#n8> (дата звернення: 04.10.2019).
11. Податковий Кодекс України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 06.10.2019).
12. Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України : Постанова Верховної Ради України від 13 лип. 1999 р. № 916-XIV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/card/916-14> (дата звернення: 06.10.2019).
13. Система податкових пільг в Україні в контексті європейського досвіду / А. Соколовська та ін. Київ, 2006. 320 с.
14. Точиліна І.В. Податкові пільги як інструмент державного регулювання інноваційного розвитку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.03. Київ, 2016. 20 с.
15. Тулуш Л.Д. Податкові важелі та механізми стимулювання інновацій. *Фінанси України*. 2006. №4. С. 62-70.
16. Palazzi P. Taxation and Innovation. *OECD Taxation Working Papers*. 2011. No 9. OECD Publishing. URL: <http://dx.doi.org/10.1787/5kg3h0sf1336-en> (дата звернення: 25.09.2019).

References

1. Bila, O.H., & Medyn's'ka, T.V. (2010). Transformatsiia vitchyznians'kykh umov podatkovoho stymuliuvannia investytsij v umovakh ievrointehratsii [Transformation of domestic conditions of tax stimulation of investments in the conditions of European integration]. *Ekonomika. Finansy. Pravo - Economy. Finances. Law, Vol. 11, 22-27* [in Ukrainian].
2. Boher, O.V. (2015). Model' podatkovoho stymuliuvannia stanovlennia innovatsijnoi ekonomiky Ukrainy [Model Tax Incentives for the Formation of the Innovative Economy of Ukraine]. *Efektivna ekonomika – Effective economy, 10*. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4475> [in Ukrainian].
3. Derzhavna tsil'ova ekonomichna prohrama «Stvorennia v Ukraini innovatsijnoi infrastruktury» na 2009-2013 roky» vid 14 travnia 2008 r. № 447 [State Targeted Economic Program "Creating Innovative Infrastructure in Ukraine" for 2009-2013 dated May 14, 2008, N447]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447-2008-%D0%BF> [in Ukrainian].
4. Derzhavna tsil'ova prohrama rozvytku systemy informatsijno-analitychnoho zabezpechennia realizatsii derzhavnoi innovatsijnoi polityky ta monitorynhu stanu innovatsijnoho rozvytku ekonomiky vid 28 hrudnia 2014 r. № 71 – VI [State target program for the development of the system of information and analytical support for the implementation of the state innovation policy and monitoring the state of

- innovative development of the economy dated May 7, 2008, N439]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/439-2008-%D0%BF> [in Ukrainian].
5. Zakon Ukrainy vid 28 hrud. 2014 r. № 71 – VI «Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta deiakykh zakonodavchyykh aktiv Ukrainy schodo podatkovoi reformy» [The Law of Ukraine dated December 28, 2014, N71 - VI «On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Some Legislative Acts of Ukraine on Tax Reform»]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/71-19> [in Ukrainian].
 6. Zakon Ukrainy «Pro innovatsijnu diial'nist'» vid 04.07.2002, № 40-IV [The Law of Ukraine «On Innovation Activity» dated July 04, 2002, N40-IV] *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15> [in Ukrainian].
 7. Marchenko, O.V., & Tkachenko, V.P. (2013) Napriamy podatkovoho stymuliuвання innovatsijnoi diial'nosti pidprijemstv [Areas of tax stimulation of innovative activity of enterprises]. *Ekonomist – Economist, Vol. 1*, 13–17 [in Ukrainian].
 8. Medyn'ska, T.V. (2010). Podatkove stymuliuвання investytsijnoi diial'nosti v Ukraini [Tax stimulation of investment activity in Ukraine]. *Candidate's thesis*. Lviv [in Ukrainian].
 9. Yvanova, N.Y. (Eds.). (2009). *Tax stimulation of innovative processes*. Moskva : YMEMO RAN.
 10. Plan zakhodiv z realizatsii Kontseptsii reformuvannya derzhavnoi polityky v innovatsijnij sferi na 2015-2019 roky vid 4 chervnia 2015 r. № 575. [Plan of measures for implementation of the Concept of reforming the state policy in the innovation sphere for 2015-2019 dated June 4, 2015, N575] *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/575-2015-%D1%80#n8> [in Ukrainian].
 11. Podatkovyj Kodeks Ukrainy vid 02.12.2010, № 2755-VI [Tax Code of Ukraine dated December 02, 2010 N2755-VI]. *zakon1.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page35> [in Ukrainian].
 12. Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro Kontseptsiiu nauково-tekhnolohichnoho ta innovatsijnoho rozvytku Ukrainy» vid 13.07.1999 r. № 916-XIV [Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine «On the Concept of Scientific, Technological and Innovative Development of Ukraine» dated July 13, 1999, N916-XIV]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/card/916-14> [in Ukrainian].
 13. Sokolov'ska, A., Yefymenko, T., & Lunina, I. (2006). *Systema podatkovykh pil'h v Ukraini v konteksti ievropejs'koho dosvidu [The system of tax benefits in Ukraine in the context of European experience]*. Kyiv NDFI [in Ukrainian].
 14. Tochylina, I.V. (2016). Podatkovi pil'hy iak instrument derzhavnoho rehuliuвання innovatsijnoho rozvytku [Tax privileges as an instrument of state regulation of innovation development]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
 15. Tulush, L.D. (2006). Podatkovi vazheli ta mekhanizmy stymuliuвання innovatsij [Tax levers and mechanisms for stimulating innovation]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine, 4*, 62-70 [in Ukrainian].
 16. Palazzi, P. (2011). Taxation and Innovation. *OECD Taxation Working Papers, 9*. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1787/5kg3h0sf1336-en> [in English].

Olena Magopets, Associate Professor, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)

Volodymyr Shalimov, Associate Professor, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)

Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, Ukraine

Evolution of Preferential Taxation of Innovative Activity in Ukraine

The purpose of this study is to identify trends in the development of preferential taxation of innovative activity in Ukraine and to substantiate approaches to the formation of a mechanism for providing tax incentives for subjects of innovation activity aimed at providing favorable conditions for the formation and functioning of innovatively active enterprises and the development of national innovative economic system.

It is determined that the preferential taxation of innovation activity is to encourage business entities to carry out research and development work, use and commercialization of their results, implementation of innovations, modernization of production and more. The basis for preferential taxation is the system of providing tax benefits. In Ukraine, tax benefits, as provided by the Tax Code, are provided through: tax deduction (discounts), which reduces the tax base before tax; reduction of tax liability after tax; setting a reduced tax rate; tax exemption.

Based on the provisions of the regulatory acts that regulate innovation activity, the main stages of the evolution of preferential taxation of innovation activity in Ukraine are determined. Their analysis shows the absence of a number of tax breaks popular in the developed countries of the world, which are aimed at stimulating the development of the national innovation ecosystem. At present, the Tax Code of Ukraine defines only the procedure for granting a narrowed list of benefits within a small number of activities, which attests to the fact that there is no effective mechanism for preferential taxation of innovative activity. Within the domestic

tax system, tax incentives aimed at the development and activation of innovative activities are reduced every year. The negative features of tax legislation reform in recent years (since the adoption of the Tax Code) are the gradual abolition of most of the benefits related to the processes of regulating and stimulating innovation.

The main directions of improvement of tax legislation in terms of granting tax privileges to the subjects of innovative activity are defined (needs improvement of the terminology apparatus; the list of activities that are priorities for the national innovation economic system should be clearly defined; the same approach and procedure for granting tax benefits for all priority activities should be established). The approach to the formation of the mechanism of provision of tax benefits from basic taxes, elements of which have a powerful potential of stimulating influence on the activation of the processes of formation and functioning of innovatively active enterprises (income tax, value added tax and personal income tax) is substantiated.

The provision of tax benefits to the subjects of innovation activity should be based on a systematic approach based on the interconnection and coherence of innovation policy with all components of the socio-economic policy of the state and the integration of tax benefits in the state strategic plans developments of the sphere of innovation activity.

innovative activity, taxation, tax benefits, subjects of innovation activity, preferential taxation, innovative products, income tax, value added tax, personal income tax

Одержано (Received) 02.12.2019

Прорецензовано (Reviewed) 18.12.2019

Прийнято до друку (Approved) 23.12.2019

УДК 330.341.1

JEL Classification: G18, H81

DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2019.3\(36\).172-182](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2019.3(36).172-182)

Г.Т. Пальчевич, проф., канд. екон. наук

Л.М. Петренко, асист.

Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна

Форми і методи державної фінансової та кредитної підтримки інвестиційно-інноваційного розвитку економіки

У статті розглянуто форми та методи державної фінансової та кредитної підтримки інвестиційно-інноваційного розвитку економіки України. Проаналізовано показники фінансування капітальних інвестицій з державного та місцевих бюджетів. Здійснено оцінку надання субвенцій із державного бюджету місцевим бюджетам для фінансування інвестиційних та інноваційних проектів. Висвітлено сучасні особливості та перспективи фінансування інвестиційно-інноваційної діяльності з державного фонду регіонального розвитку. Визначено форми державного інвестиційного кредитування. **інвестиції, інновації, інвестиційний проект, бюджетне фінансування, кредитна підтримка, кошти державного фонду регіонального розвитку, державне інвестиційне кредитування**

Г.Т. Пальчевич, проф., канд. екон. наук

Л.М. Петренко, асист.

Центральноукраїнський національний технічний університет, г. Кропивницький, Україна

Формы и методы государственной финансовой и кредитной поддержки инвестиционно-инновационного развития экономики

В статье рассмотрены формы и методы государственной финансовой и кредитной поддержки инвестиционно-инновационного развития экономики Украины. Проанализированы показатели финансирования капитальных инвестиций из государственного и местных бюджетов. Произведена оценка предоставления субвенций из государственного бюджета местным бюджетам для финансирования инвестиционных и инновационных проектов. Освещены современные особенности и перспективы финансирования инвестиционно-инновационной деятельности из государственного фонда регионального развития. Определены формы государственного инвестиционного кредитования.

инвестиции, инновации, инвестиционный проект, бюджетное финансирование, кредитная поддержка, средства государственного фонда регионального развития, государственное инвестиционное кредитование

© Г.Т. Пальчевич, Л.М. Петренко, 2019